

ВИЗНАННЯ ЯК ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

К.О. Попова,

студентка 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Визнання держави безпосередньо зв'язане з його міжнародною правосуб'єктністю.

Визнання як правовий інститут включає головним чином звичайно правові норми, окремі аспекти визнання регламентуються міжнародними договорами зацікавлених держав і резолюціями міжнародних організацій. Інститут визнання дотепер не кодифікований, хоча деякі кроки в цьому напрямку починалися. В 1949 р. Комісія міжнародного права ООН включила питання про визнання держав й урядів у список тим, що підлягають першочергової кодифікації, однак проблема ця не отримала дозволу.

У науці склалися визначені судження про значення визнання для нової держави, а в міжнародній практиці - різні правові рішення, що відображають ту чи іншу доктрину визнання.

Історично склалися дві теорії визнання - декларативна й конститутивна.

Відповідно до декларативної теорії, визнання не повідомляє дестинатору відповідної якості, а лише констатує його поява й служить коштами, що полегшують здійснення з ним контактів. Іншими словами, визнання носить декларативний (явочний) характер і спрямований на встановлення стабільних, постійних міжнародних правовідносин між суб'єктами міжнародного права. Визнання припускає внутрішню

незалежність знову виниклої держави, але не створює його. Ф.Ф. Магтенс писав, що «держава виникає й існує самостійно. Визнанням його лише констатується його народження».

Визнання нової держави не торкається прав, придбаних їм до визнання в чинність законів, що мали застосування. Іншими словами, юридичним наслідком міжнародного визнання є визнаної юридичної чинності за законами й підзаконними актами визнаного держави.

Конститутивна теорія базувалася на протилежному постулаті, відповідно до якого виникнення держави не рівнозначно виникненню суб'єкта міжнародного права; таким воно стає тільки після одержання визнання з боку інших держав.

Чи визнання невизнання не впливає на існування нової держави. Визнання має декларативне значення.

З приводу членства нової держави в міжнародних організаціях, в частності в ООН, виникає питання про своєрідне колективне визнання. Практика цієї міжнародної універсальної організації по цьому питанню дуже різноманітна й не володіє єдиними підходами. Так, наприклад, коли Єгипет і Сирія в 1958 році об'єдналися в Об'єднаній Арабській Республіці (ОАР), остання була визнана ООН без яких-небудь спеціальних процедур, а після розпаду ОАР членство в ООН зберегли Єгипет і Сирія. Після поділу Пакистану на дві держави Пакистан зберегла своє членство в ООН, а Бангладеш був прийнятий в ООН як новий член. При створенні ООН дві союзні республіки СРСР - Україна й Білорусія на основі політичного рішення стали державами-засновниками ООН поряд із Союзом РСР, не будучи фактично суверенними державами. А після розпаду СРСР було прийнято політичне рішення про членство в ООН Російській Федерації зі статусом постійного члена Ради Безпеки, до цього взагалі що не була членом ООН. При цьому Україна й Білорусія зберегли своє членство в ООН уже як незалежні держави, а інші колишні союзні республіки були прийняті в ООН у якості її нових членів.

Новий сплеск «самопроголошення» відбувся на рубежі 1990-х рр. у зв'язку з розпадом ССРСР і Югославії і пов'язаними із цим етнотериторіальними конфліктами (Нагорно-Карабахська Республіка, Придністровська Молдавська Республіка, Южна Осетія, Абхазія, Республіка Сербська Країна, Республіка Сербська, Республіка Косово). Нагірно-Карабахське співтовариство зайняло тверду позицію, фактично проголосивши пріоритет принципу «непорушності границь» над принципом «права на самовизначення» і категорично відмовившись признавати нові державні утворення. У результаті виник феномен пострадянських «невизнаних держав», статус яких не визначений, що, однак, не занадто заважає їхньому фактичному існуванню. Деякі експерти відзначають, що більшість цих утворень є, по суті, що цілком відбулися державами, що володіють ефективним державним апаратом, що користується масовою підтримкою з боку населення.

Насамкінець зазначимо, що інститут визнання нових держав та урядів, будучи одним із найважливіших інститутів міжнародного права протягом усього ХХ століття, досі не кодифікований. Основним міжнародно-правовим матеріалом для користування є норми міжнародного звичаєвого права і загальновизнані принципи міжнародного права, що регулюють загальні, але не спеціальні питання визнання. Існування різних, іноді протилежних за змістом теорій і доктрин визнання, різноманітних видів, форм, засобів і типів визнання з їхніми різними юридичними наслідками свідчить про те, що практика держав у цьому питанні далека від одноманітності. Наведені тут приклади засвідчують те, що певні питання з визнання врегульовуються у двосторонніх і багатосторонніх угодах, є об'єктом обговорень та постанов універсальних і регіональних міжнародних органів заці, містяться в політичних і дипломатичних актах окремих держав. Історичний досвід і сучасна практика врегулювання питань визнання нових держав та урядів нагально потребує її систематизації та кодифікації в універсальному

міжнародному договірному праві, що відповідало б його сучасному рівневі розвитку в інших галузях та інститутах міжнародного права.

Науковий керівник: Москаленко О. М.